

NEM Verspreidingsonderzoek Bever en Otter

Elk jaar zijn er weer veel medewerkers van de waterschappen en deelnemers van de bever & otterwerkgroep van de Zoogdierverseniging (CaLutra) die de verspreiding van bever of otter bijhouden in hun gebied. Dankzij deze inzet is het mogelijk om veranderingen in verspreiding van deze semi-aquatische zoogdieren te volgen. Dit project is sinds 2012 onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring. Hier bespreken we de resultaten tot en met 2021, maar worden in de kaarten ook gegevens tot medio 2022 weergegeven.

Inventarisatie bever

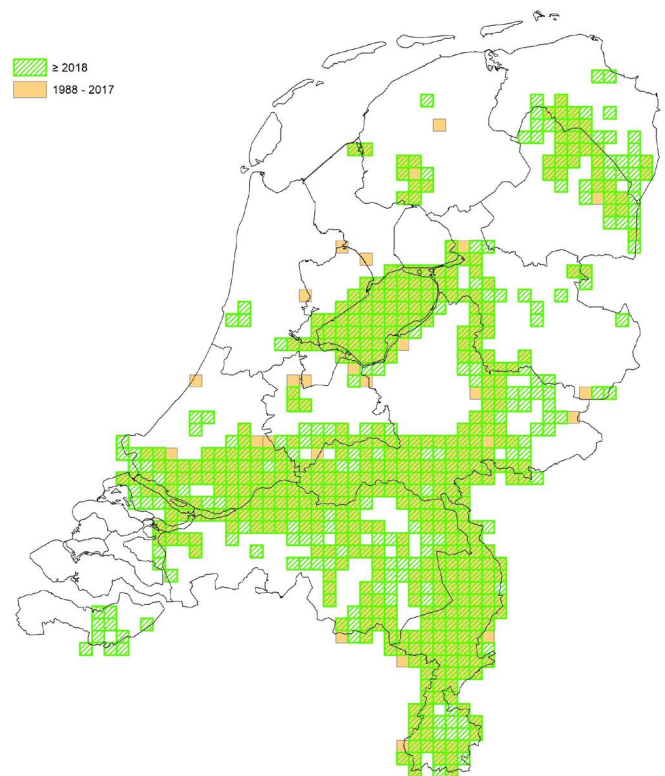
Sporen van bevers (vraatsporen, geurmerken, burchten, holen, legers, dammen, beverkanalen) zijn doorgaans goed te herkennen en gemakkelijk te vinden. Een aantal deelnemers van CaLutra volgt al enkele jaren 'hun bevers'. Daarnaast leveren de medewerkers van de waterschappen landelijke gegevens, want zij kunnen relatief eenvoudig en zonder grote tijdsinspanning achterhalen en weergeven waar bevers voorkomen.

Inventarisatie otter

Hoe anders is dit voor de otter. De sporen van otters (vraatsporen, uitwerpselen, holen, glijbanen) zijn doorgaans veel lastiger te vinden en herkennen dan sporen van bevers. Bij de otter zou het de medewerkers van de waterschappen veel tijd kosten om een compleet beeld van de verspreiding binnen hun werkgebied te verkrijgen. De waterschapsmedewerker kan wel fungeren als 'waakhond' om te achterhalen of er überhaupt otters aanwezig zijn. Jaarlijks levert de Zoogdierverseniging de verspreiding van de otter aan de waterschappen met de vraag of er volgens hen gebieden met otters door ons worden gemist. Treft een medewerker sporen van een otter aan op tot dan toe onbekende locaties, dan zal het waterschap de Zoogdierverseniging inlichten. De Zoogdierverseniging neemt vervolgens contact op met CaLutra vrijwilligers om via gerichte inventarisatie duidelijk te krijgen of een otter aanwezig is in het gebied.

Verspreiding bever

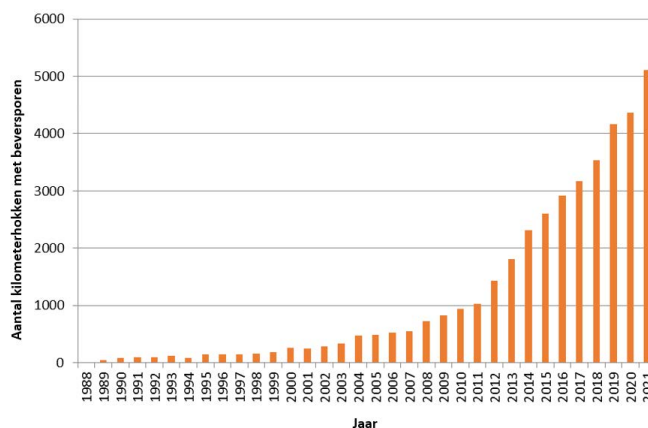
In figuur 1 staat de verspreiding van de bever weergegeven tot en met medio 2022. De kaart laat een aantal opvallende veranderingen zien ten opzichte van vorig jaar. De grootste veranderingen vinden plaats in Groningen/Drenthe, Overijssel en Achterhoek. De bevers koloniseren hier langzamerhand de beeksystemen. Ook rond Amsterdam zijn er steeds meer waarnemingen van bevers. Al werd er een dode bever gevonden bij Spaarnwoude ten westen van Amsterdam. Het is even afwachten of er nog bevers aanwezig zijn. Daarnaast zijn er de gebruikelijke uitbreidingen van het leefgebied direct aansluitend aan het al bekende leefgebied.

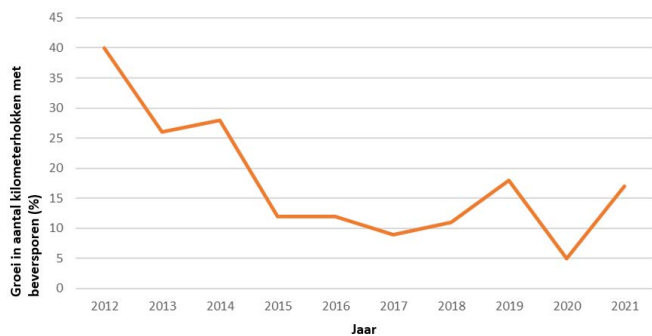
Figuur 1. Verspreiding van bever in de periode 1988-mid 2022 op 5*5 km-hok niveau.

Toename verspreiding bever houdt aan

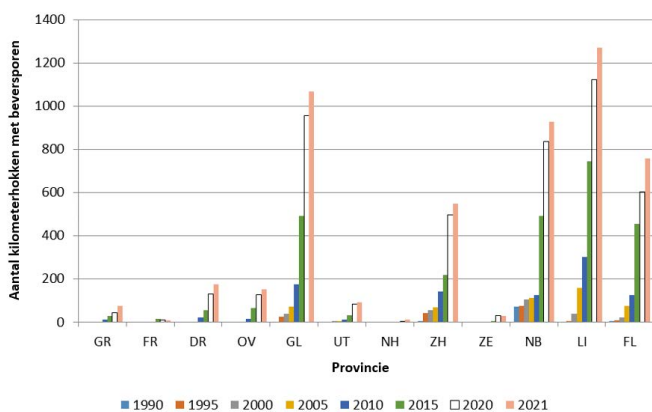
Uit figuur 2 komt goed naar voren dat de verspreiding van bevers nog steeds toeneemt. In figuur 3 wordt weergegeven hoe groot de groeipercentages zijn over de periode 2012-2021. De toename in 2018 en 2020 naar het volgende jaar is met 18 en 17% groot te noemen, terwijl de toename in 2019 met 5% klein is. Verwacht wordt dat de populatie nog zal blijven groeien, aangezien in grote delen van Nederland geschikt habitat aanwezig is, dat nog niet is gekoloniseerd. Dankzij herinrichting van beeksystemen en natuurontwikkeling wordt het landschap zelfs steeds geschikter voor bevers. De toename van 40% in 2012 is niet reëel, maar is in de jaren ervoor gerealiseerd. In de voorgaande drie jaar werd namelijk minder goed bijgehouden hoe de verspreiding van bevers zich ontwikkelde. Het jaar 2012 vormde de start van dit meetprogramma binnen het NEM, waarin een inhaalslag is uitgevoerd over kennis van de verspreiding van de bever in Nederland.

Figuur 2. Ontwikkeling in het aantal km-hokken met beversporen in Nederland in de periode 1988-2021. De jaren 2009 en 2010 zijn geïnterpoleerd.

Figuur 3. Ontwikkeling in de groei (%) van het aantal km-hokken met bever(sporen) in Nederland in de periode 2012-2021.

Figuur 4. Ontwikkeling in het aantal km-hokken met beversporen per provincie in de periode 1990-2021 (om de vijf jaar en 2021). Waar nodig zijn de gegevens van 2010 geïnterpoleerd.

Limburg blijft de provincie met overduidelijk de meeste km-hokken met sporen van bevers (ruim 1270, figuur 4). Nadat de groei in 2020 aardig was afgenomen (38 nieuwe km-hokken), is er in 2021 toch weer een behoorlijke toename in bezette km-hokken geweest (150). Toch is de groei procentueel lager dan in andere provincies. Deze is namelijk het op één na laagste van alle provincies, over de laatste zes jaar. Andere provincies met veel door bever bezette kilometerhokken zijn, in volgorde van afnemend aantal km-hokken: Gelderland, Noord-Brabant, Flevoland en Zuid-Holland. In Flevoland is er nog ruimte in de Noordoostpolder, waar tot nu toe nog geen bevers voorkomen. De provincie met de grootste absolute groei in km-hokken in de laatste zes jaar is Gelderland (ruim 570 km-hokken), gevolgd door Limburg en Noord-Brabant. Die groei is het kleinst in Fryslân, Noord-Holland en Zeeland. Relatief gezien heeft de afgelopen zes jaar in Zeeland, Drenthe, Utrecht en Groningen de grootste groei in km-hokken met beversporen plaatsgevonden (Zeeland factor 9,3; Drenthe factor 3,1 Utrecht factor 3,0; Groningen 2,7). In Noord-Holland is in 2019 en 2020 één km-hok gemeld, en in 2021 maar liefst 12 km-hokken met bever(sporen) bekend.

Toename verspreiding otter houdt aan

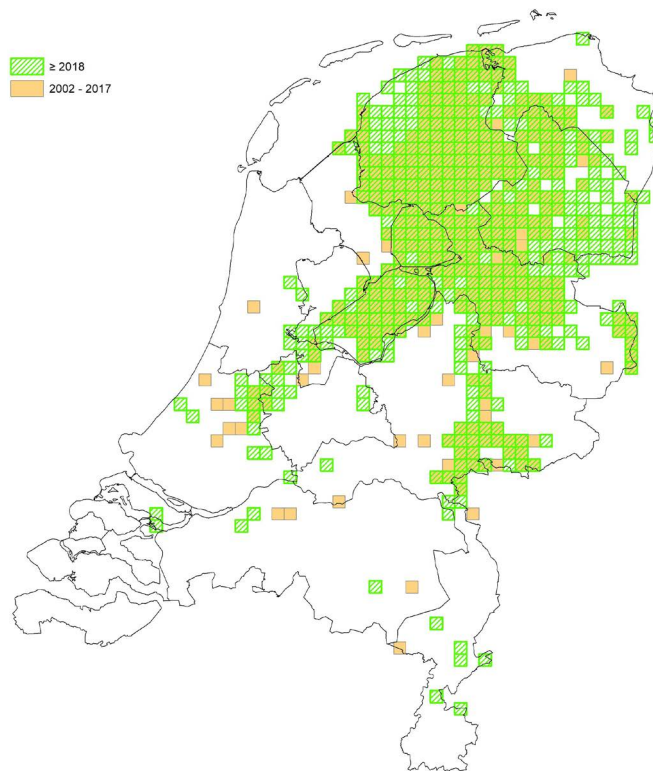
In figuur 5 staat de verspreiding van de otter weergegeven op het niveau van 5x5 km-hokken tot en met medio 2022. De otter werd aan het begin van deze eeuw uitgezet in het Fries/Overijssels plussengebied. Vanuit dit uitzetgebied bevolkt de otter geleidelijk omliggende aangrenzende gebieden. Maar ook verder weg vestigen zich op kleine schaal uitgezette otters of nakomelingen van uitgezette otters. Ook volgden bij-plaatsingen in Fryslân, langs de IJssel en in de Gelderse Poort.

In vergelijking met vorig jaar is het eerste dat opvalt de uitbreiding op de grens van Zeeland en Zuid-Holland. Daarmee is Zeeland de laatste provincie waar de soort opduikt. Het is even afwachten of het daarbij ook om een vestiging gaat. Verder valt op dat in nagenoeg alle andere provincies er wel uitbreiding heeft plaatsgevonden. Het meest in het oog springend is Fryslân waar het noordwesten van de provincie steeds verder wordt gekoloniseerd. Of er in Noord-Brabant en Limburg gevestigde otters aanwezig zijn, moeten we even afwachten. De waarnemingen in Limburg van levende otter(s) zijn bemoedigend.

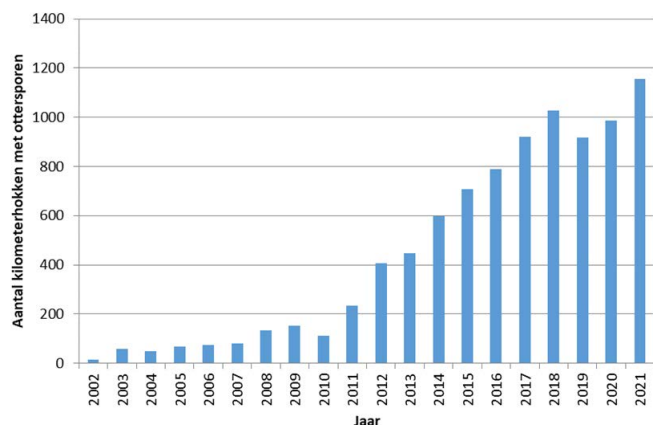
Toename in verspreiding otter

Hoewel in figuur 5 het verspreidingsgebied lijkt toe te nemen, laat het aantal km-hokken met ottersporen voor 2019 en 2020 een afname zien, maar in 2021 wordt duidelijk dat de groei doorzet (figuur 6). Waarschijnlijk gaat het om een waarnemerseffect, hoewel voor 2019 de oorzaak niet bekend is. Voor 2020 heeft in ieder geval het stoppen van de genetische monitoring door Wageningen Environmental Research een grote rol gespeeld. Zij verzamelden de spraints in de gebieden waar de otters oorspronkelijk werden uitgezet in Overijssel en Fryslân en deze informatiebron is voor het NEM dus weggefallen. De afname in km-hokken met otters is daarom waarschijnlijk niet reëel. De beheerders van deze gebieden geven namelijk aan dat ze in het gehele gebied nog steeds ottersporen aantreffen. We zijn vanuit het meetprogramma bezig om in samenwerking met de terreinbeheerders en regio coördinatoren het wegvallen van deze databron te repareren. Van de drie provincies waar de teruggang het grootst was (Fryslân, Overijssel en Flevoland), is in Fryslân al een aardige inhaalslag gemaakt.

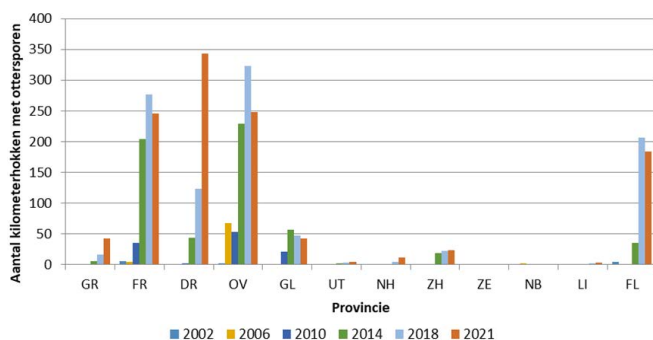
Met de gegevens zoals die momenteel bekend zijn is Drenthe inmiddels de provincie met de meeste km-hokken met ottersporen (ruim 340, figuur 7). Op enige afstand volgen Overijssel en Fryslân (zij hebben nagenoeg hetzelfde aantal km-hokken, ruim 240, maar waarschijnlijk zijn het er meer), gevolgd door Flevoland (ruim 184). De relatieve toename over de laatste vier jaar is het grootst in Flevoland (factor 5,3), gevolgd door Drenthe (factor 2,8) en Groningen (factor 2,5).

Figuur 5. Verspreiding van de otter in Nederland in de periode 2002-mid 2022 op 5*5 km-hok niveau.

Figuur 6. Ontwikkeling in het aantal km-hokken in Nederland met ottersporen in de periode 2002-2021. De afname in 2019 en 2020 is waarschijnlijk niet een reële afname van het actuele leefgebied (zie tekst).

Figuur 7. Ontwikkeling in het aantal km-hokken met ottersporen per provincie in de periode 2002-2021, in perioden van vier jaar en in 2021. De afname in Fryslân, Overijssel en Flevoland is waarschijnlijk niet een reële afname in het actuele leefgebied (zie tekst).

Invoerapp otter

In 2022 is een invoerapp ontwikkeld om het invoeren in het veld te vergemakkelijken. Vanaf oktober 2022 is de app beschikbaar voor deelnemers.

Binnen het otter-meetprogramma kunnen we nog hulp gebruiken bij het inventariseren van gebieden op de aanwezigheid van otters. Mocht je zin en in de winter tijd hebben om deel te nemen om dit magnifieke dier in kaart te brengen, meld je dan aan [via onze website](#).

Dit meetprogramma is mogelijk gemaakt door de inzet van vrijwilligers van CaLutra en de medewerkers van de waterschappen. De Zoogdiervereniging wil hen allen van harte danken voor hun inzet en hopen dat zij daarmee nog vele jaren met veel plezier door zullen gaan.

NEM Verspreidingsonderzoek Bever en Otter: Ellen van Norren (landelijk coördinator), Vilmar Dijkstra, Eveline van der Jagt, Elze Polman & Martijn van Oene